

38. DE KADASTRALE ARCHIEVEN EN HUN BETEKENIS VOOR DE BODEMKUNDIGE

The cadastral archives and their significance to the pedologist

door/by **Dr A. W. Vlam**

overgenomen uit: Landbouwkundig Tijdschrift 61, 7, 1949

1. ONTSTAAN EN BETEKENIS VAN HET KADASTER

Een studie van Dussart over het Brabantse dorp Bakel (1946) vestigde voor het eerst mijn aandacht op het grote belang van de 19e eeuwse kadastrale gegevens. Deze Luikse geograaf uit de school van Prof. O. Tulippe baseerde zijn beschrijving van de bodemgesteldheid van Bakel en van de agrarische verhoudingen aldaar in het begin van de 19e eeuw hoofdzakelijk op de gegevens uit de kadastrale archieven. Hij volgde hierbij het spoor reeds in 1933, door Tulippe (1933) geweest. Deze dacht daarbij vooral aan het grote belang dat de geografen hadden bij bestudering van deze gegevens; echter ook onderzoekers op ander gebied, als dat der bodemkunde en der landbouwgeschiedenis, zullen er veel wetenswaardigs in vinden.

Het kadaster, dat is ingesteld in de Franse tijd, en dat in Noord- en Zuid-Nederland gelijk werd ingericht, had ten doel betrouwbare gegevens te verschaffen voor een uniforme heffing van de grondbelasting over het hele land. Allereerst moest daartoe worden vastgesteld de ligging, grootte en eigenaar zowel van de gebouwde als van de ongebouwde eigendommen. Men vervaardigde daartoe per gemeente, sectiegewijs, kaarten op schaal 1 : 2500 (binnen bebouwde kommen soms 1 : 1250 en in minder waardevolle, weinig geparcelleerde secties 1 : 5000), waarop alle percelen werden ingetekend en van een nummer voorzien; dit zijn de zgn. minuutplans. Daarnaast werden leggers gemaakt, de zgn. oorspronkelijke aanwijzende tafels, waarin de percelen in volgorde werden ingeschreven met vermelding van eigenaar, grootte, grondgebruik en klassificatie van de opbrengst. Het gehele werk kwam omstreeks 1832 gereed. De bedoeling was periodiek tot vernieuwing en herschatting over te gaan. Wegens het vele werk en de hoge kosten hieraan verbonden, kwam er niets van. Eerst ingevolge de wet van 1879 werd tot herschatting van de ongebouwde eigendommen overgegaan.

De vaststelling van de eerste gegevens, nl. eigenaar, grootte en soort van het grondgebruik, was zonder meer een codificatie van bestaande toestanden. Anders stond het met de bepaling van de belastbare opbrengst van ieder perceel. De normen die de oude zettters van de verpondingen hadden gebruikt werden niet langer voldoende geacht, men wenste een geheel nieuwe opzet. Daartoe werden schattingscommissies benoemd, die tot taak hadden de grondslagen vast te stellen volgens welke men de onderscheidene percelen kon waarden voor de grondbelasting. Men ging er van

uit dat de opbrengst van een perceel niet alleen door de bodemgesteldheid maar ook door het bodemgebruik werd bepaald, en dat deze opbrengst tenslotte het inkomen van de eigenaar bepaalde, waarvoor deze belastingplichtig was. Als maatstaf werden bovendien de lopende pacht- en huurcontracten in de berekening betrokken.

Allereerst werden de bouw-, wei- en hooilanden, tuinen, boomgaarden, heiden, bossen, enz. in verschillende klassen verdeeld, waarna van iedere klasse bepaalde standaardpercelen werden uitgezocht, waarvan men de zuivere opbrengst ging bepalen. Voor de bouw-, wei- en hooilanden vindt men de berekening daarvan terug in de zgn. tabellen 5bis ¹⁾.

2. VOORBEELDEN

Als voorbeeld geven wij hier de berekening voor de gemeente Ginniken in Noord-Brabant ²⁾.

De tabel opent met een opgave van de middelbare marktprijzen van de in de gemeente verbouwde producten over de jaren 1812—1826, te Breda verhandeld, na aftrek der 2 hoogste en der 2 laagste jaren. De bouwlanden zijn verdeeld in 5 klassen, van iedere klasse wordt de meest voorkomende vruchtwisseling beschreven over een periode van 3 tot 4 jaar, waarna de opbrengsten per jaar per bunder worden vermeld.

Het blijkt nu dat 1 bunder 1e klas bouwland in 4 jaar oplevert:

1e j.: rogge = 16 mud rogge	f	94.08
2e j.: $\frac{1}{2}$ haver + $\frac{1}{2}$ boekweit = 13 mud haver + 8 mud boekweit	„	76.96
3e j.: $\frac{1}{2}$ haver + $\frac{1}{2}$ aardappelen = klaver (geschat op f 27.—) + 90 mud aardappelen	„	223.20
4e j.: rogge = 16 mud rogge	„	94.08
		bruto opbrengst f 488.32.

Daarna volgt de kostprijsberekening eveneens per bunder over 4 jaar. Het blijkt dat na aftrek van het halve klaverjaar, waarvoor geen beploeging nodig is, en van de aardappelen, waarvoor het land gespit wordt, men over 4 jaren 9 beploegingen nodig heeft „ 67.50
voor een halve bunder aardappelen spitten tegen 60 cts de roede „ 30.—

ploegen, eggen, gelijkmaken enz. samen f 97.50
Ook de bezaaiing wordt berekend, naar benodigde hoeveelheden voor ieder jaar. Samen met het zaailoon, dat komt op 50 cts. per bunder, en het zetten van aardappelen, 10 dagen à 60 cts bedraagt dit . . . „ 65.18
arbeidsloon voor het wieden, maaien, opbinden, laden etc. „ 89.61
Wieden, maaien, opbinden en laden van de rogge, haver en boekweit wordt geschat op 4% van de opbrengst, het dorsen en wannen op 8%, wieden, aanaarden en delven van de aardappelen vraagt 20%.
Voor gewone mest wordt niets gerekend omdat ook de opbrengst

¹⁾ Tabel van berekening der onzuivere opbrengst van de oogst van bouw-, wei- en hooilanden, alsmede de te doene aftrekkingen om tot de zuivere belastbare opbrengst te geraken.

²⁾ Tabel 5bis uit no. P. 3411, R.A. 's-Hertogenbosch.

van het stro niet wordt verrekend. Voor aangevoerde mest en vervoerkosten van de producten naar de schuur en de marktplaats komt men tot 23% van de opbrengst of „ 112.31

De gehele aftrekking = f 364.60

Voor zuivere opbrengst over 4 jaar blijft dus f 123.72 of per jaar f 30.93. De waarde van een bunder 1e klas bouwland wordt aldus bepaald op f 30.—.

Op gelijke manier volgt dan de berekening van de overige 4 klassen bouwland, waarbij de overweging geldt dat met gelijke of meer zorg en moeite een geringer opbrengst wordt verkregen. Bedroegen bij 1e klas bouwland de onkosten 74.66 % van de onzuivere opbrengst, bij 5e klas loopt dat op tot 80%. 5e klas bouwland levert nog slechts een onzuivere opbrengst van:

1e jaar: 5 mud rogge	= f 29.40
2e jaar: spurrie	= „ 16.—
3e jaar: braak	= „ —.—
	f 45.40

Hieraf 80% onkosten geeft als zuivere opbrengst over 3 jaar f 9.08. De waardering van 5e klas bouwland is dus nog slechts f 3.—.

Voor h o o i l a n d e n zijn de onkosten veel geringer, voor maaien, mesten, vervoeren, molshopen slechten etc. komt op \pm 49 %. Voor weiland 1e klas komt men op \pm 51 % van de onzuivere opbrengst, ze worden resp. gewaardeerd op f 42.— en f 30.—.

Naast deze gedetailleerde berekeningen van tabel 5bis zijn de tabellen 5³⁾ meer beschrijvend van inhoud. Zij vormen volgens Prof. Tulippe ware kleine monografieën, waarin achtereenvolgens ligging, rivieren en kanalen, wegen, ongelijkheid van het terrein, graad van vruchtbaarheid van de grond, voortbrengselen van de grond, paardenfokkerij, takken van nijverheid der inwoners, gebouwde eigendommen en bevolking worden behandeld.

Onder het hoofd „Geschiktheid van de grond” lezen we in Ginneken dat de grond bestaat uit zand van goede kwaliteit, die vrij zorgvuldig wordt bewerkt, en in enkele grote, doch meest in middelmatige en kleine „massen” wordt bebouwd. Wat dit laatste

2	hoeven van 40—50	bunder, samen:	88	bunder
6	„ „ 30—40	„ „ „ :	192	„
30	„ „ 20—30	„ „ „ :	750	„
88	„ „ 10—20	„ „ „ :	1320	„
40	„ „ 6—10	„ „ „ :	320	„
30	„ „ 3—6	„ „ „ :	150	„
39	„ „ < 3	„ „ „ :	72	„

³⁾ Tabel van klassificatie der grondeigendommen; beschrijving van de gemeente.

⁴⁾ Statistieke inlichtingen, evenals de voorgaande tabellen in no. P. 3411, R.A. 's-Hertogenbosch.

betekent leert ons tabel L^a B ⁴⁾. Hierin staat nl. opgegeven het aantal en de grootte der hoeven als volgt gerangschikt:

Hoeven met een oppervlakte groter dan 20 bunder rekent men tot de grote verhouding, hier 36 %, van 10—20 tot de middelbare verhouding: 56 %, kleiner dan 10 bunder tot de kleine verhouding, hier 8 %. Het middelmatig groot bedrijf overheerst dus.

Iets dergelijks vinden we in het nabij gelegen *Rijsbergen* ⁵⁾, waar bedrijven groter dan 20 bunder 5 %, van 6—20 bunder 52% en kleiner dan 6 bunder 43% uitmaken. Dit is echter geen regel. In *Helmond* bijv. overheerst het kleinbedrijf ⁶⁾. Wij vinden er 22% groter dan 12 bunder, 23% van 4—12 en 55% kleiner dan vier bunder, waarvan 658 bedrijfjes kleiner dan twee bunder, wat dan trouwens wel nevenbedrijfjes zullen zijn geweest.

In deze zelfde staten L^a B wordt verder nog opgegeven hoeveel bos, gemene weiden en „plezier” gronden, heide, moeras, en onbelastbaar er in iedere gemeente ligt.

Gaan we echter weer verder met tabel 5 over de classificatie van de grondeigendommen. Onder de paragraaf genaamd „Voortbrengselen” lezen wij dat deze bestaan uit haver, boekweit, aardappelen, klaver, vlas, zaad, beestenvoeder, hooi, groenten en boomvruchten, doch dat het zaad, vlas en hooi niet toereikend zijn. Daarom moeten de boeren elders hooilanden proberen te krijgen, wat duur is aan kosten van vervoer.

De nijverheid bestaat uit landbouw met veehouderij. Verder zijn er 5 bierbrouwerijen, 4 looierijen, 2 windgraanmolens, 1 rosoliemolen en 475 woonhuizen, waarvan 98 onder Bavel behoren. In het geheel telt de gemeente 2910 inwoners.

Daarna volgt een beschrijving der bouwlanden, die, zoals we reeds in tabel 5bis zagen, onderverdeeld zijn in 5 klassen.

Het bouwland 1e klasse bestaat uit bruine en zwartgrijze vruchtbare „zandgroeiyaarde” ter diepte van ruim 4 palmen, die rust op een „doorziggenden” ondergrond. Met een jaarlijkse bemesting is dit land geschikt voor het telen van zomer- en wintervruchten als rogge, haver, boekweit, klaver, vlas, aardappelen en beestenvoer. Volgens berekening van tabel 5bis wordt dit land geschat op f 30.— zuiver inkomen per bunder.

De bouwlanden der 2e klasse zijn ongeveer gelijk aan de voorgaande, alleen is de teelaarde hier 3½ palm dik, waardoor dezelfde vruchten, zelfs met iets meer bemesting minder opbrengst geven. Ze zijn geschat op f 23.—.

Het derde klas bouwland bestaat uit 2 soorten:

a. een lichtgrijze, hooggelegen zandige teelaarde van 3 palm dik bovenop een doorziggende zandbodem, die bij aanhoudende warmte niet vochtig genoeg blijft voor de groei der gewassen.

b. een laaggelegen zwartgrijze zandige teellaag van 3 palm, echter op een vaste ondergrond gelegen, welke bij natte zomers

⁵⁾ Staat L^a B in no. P. 3412; R.A. 's-Hertogenbosch.

⁶⁾ Staat L^a B in no. P. 3385; R.A. 's-Hertogenbosch.

de wortels der gewassen doet kwijnen en verstikken. Beide soorten zijn geschikt voor rogge, haver, boekweit, klaver en aardappelen. Ze zijn geschat op f 15.—.

De vierde klas bouwlanden liggen of te hoog of te laag en bestaan uit schrale, zwartgrijze zandige teelaarde ter diepte van 2 à 2½ palm op te licht zand of op een zware ondergrond. Bij zware bemesting geven ze slechts geringe oogsten van rogge, boekweit, spurrie en aardappelen. De schatting bedraagt f 8.—.

De vijfde klasse ten slotte bestaat slechts uit stuifzandige gronden zonder bepaalde teelaarde, die nog slechts weinig jaren uit heide zijn ontgonnen en bijna de kosten van bebouwing niet waard zijn. Hun zuivere opbrengst wordt dan ook slechts geschat op f 3.—.

De bouwlanden der gemeente *Rijsbergen* zijn blijkbaar van iets lichtere samenstelling, hoewel ze volgens tabel 5 bestaan uit goede, licht- en donkerbruine zandgronden, die licht zijn te bewerken, terwijl de 1e klasse wel 4 à 5 palm teelaarde heeft. Ze geven een iets geringere opbrengst, voornamelijk in de betere klassen. Zij zijn daarom geschat resp. op f 25.—, f 19.—, f 13.—, f 8.— en f 3.—⁷⁾.

De t u i n e n, die ten dele door warmoezeniers van beroep worden bewerkt, liggen bij de woningen, met heggen omringd. Ze zijn onderverdeeld in 3 klassen.

De eerste klasse bestaat uit goede grond, dicht nabij Breda gelegen. Ze worden zorgvuldig met allerlei groenten bepot, terwijl ze ook goedwassende vruchtbomen dragen. De producten worden dagelijks in Breda gemarkt. De zuivere opbrengst wordt geschat op f 60.—.

De tuinen 2e klas bestaan uit dezelfde grond, doch zijn minder goed gelegen. Ze worden beplant met enige vruchtbomen en grove groenten voor eigen gebruik. De opbrengst geldt f 40.—.

Het derde klas tuinland bestaat uit minder goede grond, waarop slechts weinige en slechte vruchtbomen en alleen aardappelen, wortelen en andere grove groenten worden verbouwd. De schatting bedraagt f 30.—.

De b o o m g a a r d e n liggen op verschillende gronden door heggen omringd bij de woningen. Ze bestaan uit gewone appelen, peren, kersen en pruimen. De grond is met gras ter beweiding, of met grove groenten bezet. Er zijn 2 klassen; de eerste op goede grond geldt f 40.—, de tweede klas op mindere grond, dus slechtere bomen f 30.—.

H o o i l a n d e n vindt men voornamelijk langs de Mark en de andere beken, die echter slechts schraal water bevatten, waarmee ze 's winters en sommige zelfs 's zomers overstroomd worden. Ze worden van tijd tot tijd bemest en worden onderverdeeld in 4 klassen. De beste liggen niet al te hoog, nabij de kom van de gemeente, langs de Mark, waardoor het vervoer van meststoffen van Breda

⁷⁾ Inv. no. P. 3412, tabel 5 en 5bis, R.A. 's-Hertogenbosch.

der gemeenten. Tabel 8 is opgemaakt door controleur en schatters en geeft een overzicht van de toepassing van de voorlopige begrotingen op de verhuurde ongebouwde eigendommen en een vergelijking van de uitkomsten hiervan met de geldende huurprijzen.

Natuurlijk zijn op al deze schattingen bezwaren van de zijde der belastingplichtigen niet uitgebleven. Ook deze vinden we bijeen gebundeld, nl. in de tabellen van ingeleverde bezwaren, waarin nog menig interessant gegeven verscholen zit. In de jaren 1829—1832 zijn deze in processenverbaal, rapporten etc. nader onder de loupe genomen, waarna eindelijk omstreeks 1832 het nieuwe tarief in werking is getreden. Hiermee was de taak der schattingscommissies beëindigd.

Zoals ik reeds in de aanhef meedeelde, was ik door kennisneming van de studie van Dussart deze gegevens het eerst op het spoor gekomen voor Noord-Brabant. De kans is echter groot dat zij ook van de overige provincies bewaard zijn gebleven. Wat Gelderland betreft zijn ze, daar het provinciaal archief ten gevolge van de oorlog geheel gedesorganiseerd is geraakt, nog niet teruggevonden.

In Zuid-Holland zijn de kadastrale archieven evenals in Noord-Brabant overgebracht naar het Rijksarchiefdepôt ⁸⁾. Ter illustratie volgen enkele grepen hieruit.

Wat de bollenstreek betreft blijkt volgens tabel 5 dat in *Lisse* ⁹⁾ het hoofdmiddel van bestaan nog de boter- en kaasbereiding is. Bovendien wordt er veel hout aangekweekt, wat niet alleen aan vele handen werk geeft maar ook de handel en het verkeer te water verlevendigt. De kwekerij en verkoop van bloembollen worden niet onbeduidend genoemd. Bouwlanden zijn er weinig, ze bestaan uit zand, zonder bepaalde teelaardelaag.

De bloembollenteelt vindt men op de 1e klas tuinen, op afgezand terrein. Ze worden geschat op een zuivere opbrengst van f 60.— per jaar per bunder. Daarbij wordt echter aangetekend dat de opbrengst veel hoger geweest zou kunnen zijn, als men de winst der bollen in aanmerking neemt. Maar daar de grond slechts om de vijf jaar met bollen beteeld kan worden en de overige jaren met tuinvruchten wordt beplant, geeft dit een aanmerkelijk verminderde opbrengst.

Ook in *Hillegom* ⁹⁾ worden reeds bloembollen (hyacinthen) gekweekt, hoewel de teelt hier niet zo belangrijk wordt gezegd te zijn als in Bloemendaal en Lisse. De grond is van een schrale hoedanigheid, zandig en dor, maar wordt met zorg bebouwd. „En het is door grote woeker en menigvuldige bemesting, dat er enig voortbrengsel van getrokken wordt”. Aan die zorgvuldigheid van bewerking is waarschijnlijk te danken, dat de 1e klas tuinen een hogere opbrengst geven dan die in Lisse. Voornamelijk zal dit wel veroor-

⁸⁾ Voor de inventaris zie Verslagen van 's Rijks Oude Archieven, 1907. Aanwinsten R.A. in Zuid-Holland, 49—52.

⁹⁾ Aanw. 1907, V, no. 64, A.R.A. Den Haag.

minder kostbaar wordt. Ze leveren goede naweide. Schatting f 42.—. De overige liggen hoger of lager en gelden resp. f 30.—, f 14.— en f 7.—. De laagste categorie ligt zo laag en moerassig, dat het gewas beter geschikt is voor strooisel dan voor voedsel.

De weilanden liggen enigszins laag langs de waterlopen. Ze zijn onderverdeeld in 5 klassen en gelden resp. f 30.—, f 23.—, f 15.—, f 8.— en f 3.—. De weilanden 5e klas zijn slecht en geven slechts weinig gras, ze zijn pas sedert kort uit heide ontgonnen.

De bossen worden onderscheiden in hâkbossen en denne- of mastbossen. De hâkbossen bestaan meest uit eikenkreupel dat geregeld om de 7 jaar wordt gehakt en verdeeld. Ze bestaan uit 3 klassen, resp. geschat op f 20.—, f 13.— en f 6.—. De denne- of mastbossen staan op verschillende kwaliteit grond en vormen 5 klassen. De eerste twee klassen bestaan uit goed wassende bomen op voormalig cultuurland geplant. Nadat het bos is uitgeroeid kan de grond weer voor andere doeleinden dienen. De schatting bedraagt resp. f 20.— en f 14.—.

De derde soort, tamelijk goed groeiend jong sparrebos, is op de hei aangelegd. Na uitroeiing belooft de grond enige vruchtbaarheid. Schatting f 9.—. Dat laatste kan niet gezegd worden van de 4e categorie, die dan ook slechts is geschat op f 6.—, terwijl de bossen 5e klas nog minder opbrengen dan het heideplagsel; ze zijn begroot op f 2.—.

De heidevelden bestaan uit twee klassen. De eerste zijn particuliere heiden, die nu en dan worden afgehakt voor strooisel of brand, ze zijn geschat op f 1.—. De tweede klasse bevat zandbergen, die niets opleveren, of veraf gelegen algemene heiden, die niet geschikt zijn voor ontginning. Ze zijn vastgesteld op het minimum, bij de wet bepaald op f 0.25 per bunder.

Ook de moerassen, die bestaan uit ontoegankelijke uitgestoken gronden en slechts riet en strooisel leveren, zijn geschat op f 1.— en f 0.25.

Hierna volgt nog een opgave en schatting van de in de gemeente voorkomende woningen. Ze zijn ingedeeld in 22 klassen variërend van f 360.— tot f 3.—. Het grootste aantal huizen wordt gevormd door de laagste klassen.

Zoals reeds is opgemerkt werd voor de waardebepaling der landerijen ook gebruik gemaakt van pacht- en huurcontracten. Men vindt deze gegevens o.a. in de staten L^aS en L^aT. Staat L^aS geeft een overzicht van de pachtcontracten uit de jaren 1816—1826 benevens extracten van verpachtingen en verhuringen van 1812—1815. Staat L^aT geeft een overzicht der koopcontracten van 1816—1826 en van 1812—1815. Verder vindt men gegevens hierover in de tabellen 7bis en 8. De eerste behandelt huurcontracten en verkoopacten betreffende het hout- en grasbestand

zaakt worden doordat ze met vruchtbomen zijn bezet, waardoor het inkomen hoger wordt. Zij zijn dan ook geschat op f 80.— per jaar per bunder.

Tot slot nog enkele gegevens over het *Westland* van ruim een eeuw geleden.

Staat L^a B¹⁰) die ook hier weer een statistieke beschrijving geeft en o.a. de verhoudingen vermeldt waarnaar de onderscheiden bedrijven zijn ingedeeld, leert ons dat men in Naaldwijk de meeste grote bedrijven en in Monster de meeste kleine bedrijven vond.

gemeente	20—100 bunder	6—20 bunder	kleiner dan 6 bunder
Naaldwijk	72 %	14 %	14 %
Loosduinen	68 %	10 %	22 %
Monster	55 %	8 %	37 %
Wateringen	35 %	39 %	26 %

Over de bodemgesteldheid van *Naaldwijk* vermeldt tabel 5 dat er zeer veel verscheidenheid heerst in de aard van de grond en wel zodanig in het oog lopende, dat men op 10 Nederlandse ellen afstands en minder, kleigrond der beste kwaliteit en zandgrond, die bijna niets opbrengt, vindt. De kleigronden beslaan 7/10 der gemeenteoppervlakte, zij zijn vruchtbaar en licht te bewerken. De bouwlanden worden om de 5 jaar bemest, meest met Schiedamse mest.

Het zand is van de allerschraalste soort, tenzij men de grond omzet, waardoor klei of vruchtbare aarde bovenkomt. Veel tuinen zijn op deze manier verbeterd.

Als voortbrengselen worden genoemd tarwe, rogge, gerst, haver, vlas, aardappelen, erwten, bonen, klaver, hooi en grassoorten, boomvruchten, wortelen en asperges.

De t u i n b o u w is van veel belang en bestaat in de verbouw van zeer vroege aardappelen, zomede in boomvruchten en vooral druiven en fijne vruchten. Men vindt de tuinen vooral in Honselaarsdijk en rond de hoofdplaats Naaldwijk. De wijngaarden liggen in kwartieren van 10—15 roeden, door hoge elzenheggen afgedeeld, soms ook door muren, waartegen druiven worden geleid. Het zijn beste, met zand vermengde kleigronden, die altijd te bewerken zijn. Men schat dit 1e klas tuinland op f 110.— per jaar per bunder.

De opbrengst van het b o u w l a n d is heel wat minder. De bouwlanden der 1e klasse bestaan uit „kleiachtige broze aarde van een witachtige kleur”, die goed te bewerken is. De teellaag is zeer verschillend maar meestal ± 40 duim dik. Men verbouwt er aardappelen, tarwe en gerst en schat de zuivere opbrengst op f 45.—. Het derde klas bouwland is wel kleiachtig, maar laaggelegen, zgn. „koudpannig” land; het geldt f 28.—. Het bouwland 5e klasse is

¹⁰) Aanw. 1907, IV, no. 41. A.R.A. Den Haag.

geestland, dat een jaar wordt bebouwd, waarna men het 2 jaar braak laat liggen. Men teelt er rogge en aardappelen, die een zuivere opbrengst geven van f 8.—.

De voornaamste takken van nijverheid te *Monster*¹¹⁾ zijn de tuinbouw en de landbouw.

Het bouwland 2e en 3e klasse bestaat gedeeltelijk uit een „kleiachtige grond, in de gemeente bekend onder de naam van heischenig of slempig¹¹⁾, welkers vastheid, wanneer de waterdeeltjes op de oppervlakte door de hitte der zon zijn opgedroogd, een hardheid bekomt, welke hoogst schadelijk is aan het gezaaide”.

De tuinen zijn zeer belangrijk in *Monster*¹²⁾. Men vindt ze voornamelijk op goede vermengde kleigrond. Men verbouwt er druiven, perziken en morellen, terwijl de rest van de grond bezet is met aspergèbedden of vroege aardappelen, welke laatste door een tweede vrucht met bieten, kool of peen opgevolgd worden. Evenals in Naaldwijk zijn ze geschat op f 110.— per bunder.

De tuinen 3e klas zijn gelegen op verschillende grondsoorten; 1e op een goede vermengde grond, welke door zijn te lage ligging echter minder geschikt is voor vroege groenten; 2e op schrale zandgrond, waarop voornamelijk asperges en aardbeien geteeld worden. Deze planten zijn na enige jaren uitgeput, waarna de grond gewoonlijk wordt beplant met vruchtbomen; 3e op lage, zware kleigrond, die niet zeer geschikt is voor de moeserij; daar de producten echter meer opbrengen dan die der bouwlanden zijn ze toch nog geschat op f 70.—.

De boomgaarden zijn even belangrijk als de tuinen. Die der 1e klasse, gelegen op zeer goede vermengde kleigrond, bestaan behalve uit appel-, pere- en pruimebomen, waaronder dikwijls aal- en kruisbessen gevonden worden, voornamelijk uit druiven, perziken en morellen. De opbrengst is echter zeer wisselvallig en wordt gelijkgesteld aan die van de tuinen 1e klasse, dus f 110.— per bunder.

Met deze bloemlezing heb ik getracht U een indruk te geven van de rijke inhoud der kadastrale archieven. Niet alleen grondsoort en dikte der teellaag, ook de grootte der opbrengsten en de vruchttopvolging worden meegedeeld. Met behulp van de reeds genoemde minuutplans en oorspronkelijke aanwijzende tafels zijn deze dus voor ieder perceel te bepalen.

Ten slotte vinden we in de schattingstabellen menig interessant gegeven over de landbouwtechniek van die tijd, alsmede over de kostprijsberekening. Ze vormen ook een waardevolle bron voor vergelijking met de tegenwoordige toestanden of met de veel beter bekende schattingsgegevens uit het eind van de negentiende eeuw (de herschatting werd geregeld bij de wet van 1879), die gedeelte-

¹¹⁾ Aanw. 1907, V. no. 64. A.R.A. Den Haag.

¹²⁾ Vgl. de beschrijving van deze grond door van Liere, (1948, p. 42, 68).

lijk gedrukt zijn (Verslagen 1890) en verder zijn te raadplegen in de archieven van de inspecteurs van de grondbelasting.

Summary

The cadastre was founded during the Napoleonic occupation and was intended to supply trustworthy data for the levy of ground taxes. Maps (so called minute plans) and ledgers (so called primary detailed tables) embracing the whole country were ready about 1832. They contain particulars on situation, size and ownership of all house and landed property as well as on land utilization and class of rating. This classification was made by so called evaluation committees, which calculated the profits from data on yields, market prices, balances of expenditure, etc. A distinction was also made between arable land, pastures or meadows, gardens, orchards, heaths, forests etc. The method applied by the evaluation committees is exemplified by data on some North-Brabant and South-Holland municipalities.

Obviously the soil conditions of the country were thoroughly understood. Specially the so called tables 5 contain many interesting particulars and are concise monographs of villages and towns.

As the cadastre was founded at the same time and on similar footings both in the Northern and Southern Netherlands, the same sources can be consulted, both in the Netherlands and in Belgium. In the later country they have been scrutinized by Professor Tulippe (lit. 3).

LITERATUUR:

1. *Dussart, F.*, 1946: Structure agraire et paysages ruraux dans la commune de Bakel (Brabant septentrional). Tijdschr. v. d. Belg. Ver. voor Aandr. Studies, 15, 104—179.
2. *Liere, W. J. van*, 1948: De bodemgesteldheid van het Westland. Versl. Lanbk. Ond., 54.6. Serie: De bodemkartering van Nederland, dl II. 's-Gravenhage.
3. *Tulippe, O.*, 1933: A propos d'archives cadastrales. Bull. du cerle d. géographes liégeois, 5, 6—11.
4. Verslagen van de Hoofdcommissie voor de Herziening der belastbare opbrengst van de ongebouwde eigendommen. 2 dln. 's-Gravenhage (1890).

39. OVER VELDNAMEN EN PERCELERINGEN IN EEN WEST-FRIES DISTRICT (GEESTMERAMBACHT)

Names of fields and blocks in a West-Friesian district

door/by **Ir P. du Burck**

1. INLEIDING

In dit artikel worden enkele topografische bijzonderheden van de benoorden Alkmaar gelegen tuinbouwstreek geschetst, waar-